

DOI: 10.31548/hspedagog13(3).2022.69-75

УДК 377.015.31-057.87:63

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ІДЕАЛІВ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**ПЕТРІВ А. Б.**, аспірант кафедри педагогіки**Національний університет біоресурсів і природокористування України**E-mail: petrivandrij023@gmail.com

Анотація. У статті наголошено на необхідності вдосконалення існуючих та пошуку нових засобів національно-патріотичного виховання молоді. На підставі аналізу наукових праць сучасних дослідників, уточнено зміст поняття «педагогічні умови формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти», під яким варто розуміти комплекс спеціально аргументованих та організованих обставин та напрямів педагогічної діяльності, які в сукупності забезпечують успішність розв'язання поставлених завдань та результативність процесу формування патріотичних ідеалів студентів. За допомогою методу експертної оцінки виділено наступні педагогічні умови: формування стійкої мотивації майбутніх аграріїв до самовиховання національно-патріотичних якостей та цінностей; формування готовності наставників академічних груп аграрних закладів фахової передвищої освіти до патріотичного виховання; використання виховного потенціалу соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні патріотичних ідеалів студентів-аграріїв; забезпечення активності студентів у процесі організації та проведення позааудиторних заходів патріотичного спрямування. Здійснено теоретичне обґрунтування виокремлених педагогічних умов.

Ключові слова: педагогічні умови; аграрний заклад фахової передвищої освіти; патріотичні ідеали; формування; патріотизм; студенти-аграрії; патріотичне виховання; цінності.

Актуальність (Introduction).

Нині український народ кров'ю своїх відважних доньок і синів вписує найкращу та водночас найтрагічнішу сторінку в історію України. Українці на чолі з лідером держави Володимиром Зеленським захищають від російської навали рідну землю, мужньо боронять територіальну цілісність, соборність та незалежність, борються за збереження унікальної історико-культурної народної спадщини, ціною життя Героїв відстоюють своє право на вільне існування та світле європейське майбутнє. В таких умовах перед закладами фахової передвищої освіти на одному рівні з професійною підготовкою фахівців стоїть проблема формування патріотичних ідеалів студентів-аграріїв як представників національної інтелігенції, духовної та інтелектуальної еліти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications).

Проблема патріотичного виховання молодого покоління знайшла своє відображення у працях видатних представників української педагогічної науки: Г. Ващенко, О. Духновича, І. Огієнка, С. Русової, К. Ушинського та ін. Сучасні дослідники займаються розробкою теоретичних та методичних засад, методики формування патріотизму в умовах динамічного розвитку суспільства (І. Бех, О. Вишневський, В. Кузь, Н. Мойсеюк, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.). Особливості виховання студентів аграрних закладів освіти розкрито у працях К. Власенко, А. Галеевої, І. Сопівник, Р. Сопівника. Проте проблема формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти залишається не достатньо вивченою.

© Петрів А. Б.

Мета (Purpose). Мета дослідження полягає у виокремленні та обґрунтуванні педагогічних умов формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Методи (Methods). Для ефективної реалізації поставленої мети було використано теоретичні (аналіз та синтез психолого-педагогічної літератури щодо досліджуваної проблеми, порівняння та систематизація, узагальнення різних поглядів) та емпіричні (експертна оцінка) методи науково-педагогічного дослідження.

Результати (Results). Ефективність процесу формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти залежить від ряду педагогічних умов, в яких він протікає. У Словнику української мови поняття «умова» трактується наступним чином:

1) сукупність правил, вимог, виконання та дотримання яких забезпечує нормальне функціонування чи здійснення чого-небудь;

2) домовленість між сторонами, договір, угода [6, с. 441].

У педагогічних дослідженнях оперують поняттям «педагогічні умови», яке трактується науковцями як обставини, що впливають на успішність проведення професійної підготовки студентів; як особливості організації педагогічного процесу у закладі освіти, що обумовлюють результати навчання та виховання, уможливають їх досягнення [1; 7]. Суттєво збагатив національну педагогічну теорію А. Литвин, наукові розвідки якого спрямовані на визначення змісту категорії «педагогічна умова», її типологічних груп, уточнення її місця в методології науково-педагогічних досліджень. Дослідник запропонував своє формулювання окресленого поняття, під яким розуміє комплекс спеціально спланованих, розроблених педагогом процедур, чинників, що безпосередньо впливають на обставини (як внутрішні, так і

зовнішні) освітньо-виховного процесу та індивідуальні параметри й особливості його учасників [3].

Узагальнюючи вищевикладене, під поняттям «педагогічні умови формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» розуміємо комплекс спеціально аргументованих та організованих обставин та напрямів педагогічної діяльності, які в сукупності забезпечують успішність розв'язання поставлених завдань та результативність процесу формування патріотичних ідеалів студентів.

На підставі аналізу численних дисертаційних робіт та за допомогою методу експертної оцінки було виокремлено чотири педагогічні умови формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти:

1) формування стійкої мотивації майбутніх аграріїв до самовиховання національно-патріотичних якостей та цінностей;

2) формування готовності наставників академічних груп аграрних закладів фахової передвищої освіти до патріотичного виховання;

3) використання виховного потенціалу соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні патріотичних ідеалів студентів-аграріїв;

4) забезпечення активності студентів у процесі організації та проведення позааудиторних заходів патріотичного спрямування.

Висування першої педагогічної умови обумовлено тим, що ефективність освітньо-виховної роботи науково-педагогічних працівників досягається прагненням студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти до самовдосконалення, підвищення рівня знань та збагачення духовними цінностями. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що науковці (С. Карпенчук, С. Максимюк, Н. Мойсеюк, М. Фіцула) єдині в наступній думці:

процес самовиховання тісно пов'язаний з роботою над собою, над самовдосконаленням, що сприяє культивуванню позитивних та нівелюванню негативних рис особистості. Займаючись самовихованням, студент усвідомлює своє «Я-реальне» та прагне до «Я-ідеального» [10, с.12].

Велике значення у формуванні мотивації до самовиховання національно-патріотичних якостей та цінностей має метод прикладу, суть якого полягає у цілеспрямованому використанні еталонів моральної поведінки для спонукання вихованців до їх наслідування. Наприклад, спілкування студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти з кращими представниками агробізнесу не лише збагачує їх знаннями про новітні агротехнології, особливості екологобезпечного виробництва тощо, а й слугує потужним засобом усвідомлення особистістю потреби у самовдосконаленні. Отже, особистий приклад сучасного агронома як носія, окрім професійних знань умінь та навичок, національно-патріотичних цінностей, являє собою сукупність педагогічних прийомів та засобів впливу на свідомість та почуття майбутніх аграріїв силою своєї поведінки та професійної діяльності як зразка для наслідування, стимулу до самовдосконалення та самовиховання.

Обґрунтовуючи другу педагогічну умову, варто звернутися до наукових напрацювань М. Васильєвої, Л. Маценко, Н. Підбуцької, І. Сопівник, Р. Сопівника, М. Школьної, в яких розглянуто роль наставника студентської групи в організації виховної роботи в аграрних закладах освіти, особливості підвищення його педагогічної майстерності, зміст готовності до виконання професійних обов'язків. Наприклад, І. Сопівник розрізняє психологічну (тобто вмотивованість до виховання молоді, усвідомлення важливості підготовки всебічно розвинених майбутніх фахівців АПК, почуття відповідально-

сті) та методичну готовність (психолого-педагогічні знання та можливість їх практичного застосування, комунікативні та організаторські вміння, володіння методиками виховання студентів-аграріїв) [9]. М. Школьна, вивчаючи особливості виховання у студентській молоді соціальної зрілості, під готовністю кураторів до цього процесу розуміє таку якість, що поєднує в собі ціннісно-мотиваційне ставлення до означеної проблеми, здатність використовувати відповідні форми і методи в роботі, наявність ґрунтовних знань про предмет діяльності, способи та концепції виховання соціального зрілого студента-аграрника [11].

Таким чином, готовність наставника до формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти розглядається як інтегративне утворення особистості педагога, що характеризується ціннісним ставленням до проблеми національно-патріотичного виховання, позитивною мотивацією до патріотично спрямованої діяльності, системою знань про сутність, закономірності та особливості формування патріотичних ідеалів майбутніх аграріїв, здатністю підбирати такі форми та методи роботи, які сприяли б засвоєнню молоддю патріотичних знань та усвідомленню національної приналежності.

У процесі формування патріотичних ідеалів потрібно орієнтуватися на своєрідні особливості українського народу, адже недооцінка та ігнорування народних багатств, різноманітних рис національної ментальності, психології та ідеології збіднює духовний світ особистості, звужує світогляд, нівелює неординарність й оригінальність поглядів. Наставник має бути унаочненням типових рис українського народу, втіленням духовності, гуманності, людяності, носієм народної мудрості і знань з рідної мови, літератури, історії, взірцем для наслідування. Поза всяким сумнівом залишається той факт, що куратор повинен володіти системою

знань про сутність, основні види, форми, закономірності творчої та педагогічної діяльності, психолого-педагогічними методами діагностики та розвитку здібностей особистості. Ефективними у вдосконаленні педагогічної майстерності є тренінги, науково-методичні семінари, майстер-класи, конференції, онлайн вебінари тощо.

Процес підготовки висококваліфікованого спеціаліста, громадянина-патріота, всебічно розвиненої особистості має супроводжуватися засвоєнням студентами змісту наук про людину і про той сегмент буття, який нею створюється – суспільство та культуру [2]. З цього випливає третя педагогічна умова – «використання виховного потенціалу соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти».

Ідею гуманітарної підготовки здобувачів освіти розкрито у дослідженнях таких українських вчених, як І. Бех, М. Бойченко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, П. Кононенко, В. Семиченко, О. Сухомлинська та ін. Всі вони єдині в думці, що сконцентровані в гуманітарних науках соціокультурний досвід людства, зразки моральності, духовності, громадянськості, гуманізму мають сильний вплив на становлення світогляду здобувачів освіти, їх переконань, громадянської позиції, моральної свідомості, культури. Щоб розбудовувати країну та впевнено крокувати в майбутнє, студентська молодь повинна пам'ятати своє коріння, мати уявлення про внесок України у розвиток науки, шанобливо ставитися до надбань української національної культури [4]. Тому «фундаментом» у формуванні патріотичних ідеалів молоді є дисципліни «Культурологія», «Історія України», «Українська мова», «Соціологія» тощо.

Розглянемо четверту педагогічну умову. На підставі аналізу наукових праць вітчизняних дослідників

(О. Абрамчук, К. Галацин, М. Донченко, В. Коваль, Н. Кузьменко, І. Ляшенко, Л. Петриченко, Н. Скрипник, О. Смально, О. Тепла та ін.) було зроблено висновок, що позааудиторна виховна робота студентів – це сукупність спеціально створених науково-педагогічними працівниками заходів, які здійснюються поза розкладом аудиторних занять, але перебувають у тісному взаємозв'язку з освітнім процесом, організовуються в межах вільного часу студентів та на добровільних засадах.

Викликати інтерес майбутніх аграріїв до організації позааудиторних виховних заходів та стимулювати бажання до участі в них можна шляхом використання нових, цікавих, інтерактивних форм та методів роботи. Найбільш поширеним є поділ форм позакласної роботи за кількістю учасників: індивідуальні, групові, масові [8]. Індивідуальна робота – це самостійна діяльність окремих студентів, спрямована на самовиховання. Ефективними є такі види роботи: підготовка доповідей, стінгазет, ілюстрованих альбомів про рідну країну, стан та перспективи розвитку аграрної сфери, видатних науковців-аграрників тощо, колекціонування марок, монет, читання додаткової літератури на відповідну тематику тощо. Серед групових форм широко розповсюдженими є бесіди, дискусії, «круглі столи», гуртки, творчі студії, екскурсії в музеї та на агровиставки, демонстрація відеофільмів чи роликів на відповідну тематику. Найкращим чином соціальному розвитку особистості студента сприяє колективна самоорганізація студентського середовища, одним із найяскравіших проявів якого виступає студентське самоврядування. Його можна розглядати як форму ініціативної, самостійної громадської діяльності студентів, спрямованої на вирішення важливих питань життєдіяльності студентів, розвиток їхньої соціальної активності, підтримку соціальних ініціатив [5]. Значний вплив на утвердження па-

тріотичних почуттів та цінностей у свідомості студентів мають ретельно підготовлені та добре організовані масові заходи: святкування державних свят (День Соборності, День Конституції України, День Незалежності України, День захисника України та ін.); важливих подій у житті коледжу (День знань, День студента, День народження коледжу тощо); проведення фестивалів, виставок, тематичних вечорів.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, на підставі теоретичного аналізу ряду матеріалів та послугуючись методом експертної оцінки, було виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти, до яких віднесено: формування стійкої мотивації майбутніх аграріїв до самовиховання національно-патріотичних якостей та цінностей; формування готовності наставників академічних груп аграрних закладів фахової передвищої освіти до патріотичного виховання; використання виховного потенціалу соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні патріотичних ідеалів студентів-аграріїв; забезпечення активності студентів у процесі організації та проведення позааудиторних заходів патріотичного спрямування.

Список використаних джерел

1. Дурманенко, О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2012. № 7. С. 135-138.
2. Казмірчук О., Курчаба О. Національно-патріотичне виховання студентів крізь викладання суспільних дисциплін: теорія і практика. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 2 (9). С. 31-37.
3. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. №. 4. С. 43-63.

4. Онопрієнко, О. М., Онопрієнко, О. В. Педагогічні засоби патріотичного виховання студентів. *Молодий вчений*. 2021. № 9 (97). С. 91-93.

5. Осіпенко, Н. Роль студентського самоврядування у формуванні громадянської позиції молоді. *Scientific Collection «InterConf»*. 2021 № 54, с. 148-151.

6. Словник української мови: в 11 томах. Київ: Наукова думка, 1979. Т. 10. 658 с.

7. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред. А. В. Семінова. Одеса: Пальміра, 2006. 364 с.

8. Смалько О. Позааудиторна виховна робота як чинник професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2014. № 8. С. 77-81.

9. Сопівник І. В. Про необхідність підвищення педагогічної кваліфікації наставників академічних груп в аграрних і природоохоронних ВНЗ. *Педагогічний альманах*. 2013. № 20. С. 147-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2013_20_26 (дата звернення: 26.08.2022).

10. Сопівник Р., Петрів Г. Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: метод. посіб. для студентів і науковопед. працівників аграр. і природоохорон. ВНЗ. Київ: «ЦП «Компринт», 2014. 185 с.

11. Школьна, М. До питання готовності кураторів студентських груп до виховання соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів. *Молодь і ринок*. 2017. № 7. С. 165-169.

References

1. Durmanenko, O. (2012). Teoretychnyi analiz poniattia «pedagogichni umovy» v konteksti monitorynhu vykhovnoi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi [Theoretical analysis of the concept of «pedagogical conditions» in the context of monitoring educational

work in a higher educational institution]. Youth and the market, (7), 135-138.

2. Kazmirchuk, O., & Kurchaba, O. (2018). Natsionalno-patriotychne vykhovannia studentiv kriz vykladannia suspilnykh dystsyplin: teoriia i praktyka [National-patriotic education of students through the teaching of social disciplines: theory and practice]. Pedagogichnyi chasopys Volyni, 2 (9), 31–37.

3. Lytvyn A., Matseiko O. (2013). Metodolohichni zasady poniattia «pedagogichni umovy» [Methodological foundations of the concept of «pedagogical conditions»]. Pedagogy and psychology of professional education, (4), 43-63.

4. Onoprienko, O. M., & Onoprienko, O. V. (2021). Pedagogichni zasoby patriotychnoho vykhovannia studentiv [Pedagogical means of patriotic education of students]. Young Scientist, (9 (97)), 91-93.

5. Osipenko, N. (2021). Rol studentskoho samovriaduvannia u formuvanni hromadianskoi pozytsii molodi. Scientific Collection «InterConf», (54), 148-151.

6. Bilodid, I. (1979). Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Naukova dumka.

7. Semenova, A. (2006). Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedagogiky [Dictionary of professional pedagogy]. Odesa: Palmira.

8. Smalko, O. (2014).

Pozaaudytna vykhovna robota yak chynnyk profesiino-osobystisnoho stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv [Extracurricular educational work as a determinant of the professional and personal development of future professors]. Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Scientific Journal of the Skhidnoievropeyskyi National University im. Lesi Ukrainki. Pedagogical Sciences, 8, 77-81.

9. Sopivnyk I. V. (2013). Pro neobkhdnist pidvyshchennia pedagogichnoi kvalifikatsii nastavnykiv akademichnykh hrup v ahrarnykh i pryrodokhoronnykh VNZ [About the need to improve the pedagogical qualifications of the mentors of academic groups in agricultural and environmental universities]. Pedagogical Almanac, (20), 147-155.

10. Sopivnyk, R., & Petriv, H. (2014). Vychovannia i samovychovannia na zasadakh natsionalno-patriotychnykh tsinnostei [Education and self-education based on national and patriotic values]. «TsP «Kompynt».

11. Shkolna, M. (2017). Do pytannia hotovnosti kuratoriv studentskykh hrup do vykhovannia sotsialnoi zrilosti u studentiv ahrarnykh koledzhiv [To the issue of readiness of curators of student groups to foster social maturity in students of agricultural colleges]. Youth and the market, (7), 165-169.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PATRIOTIC IDEALS OF STUDENTS OF AGRICULTURAL INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION

Petriv A. B.

Abstract. The article emphasizes the need to improve existing and find new means of national and patriotic education of youth. The purpose of the study is to identify and substantiate the pedagogical conditions for the formation of patriotic ideals of students of agricultural institutions of professional pre-higher education. For the effective implementation of the set goal, theoretical (analysis and synthesis of psychological and pedagogical literature on the studied problem, comparison and systematization, generalization of different views) and empirical (expert assessment) methods of scientific and pedagogical research were used. On the basis of the analysis of the scientific works of modern researchers, the content of the concept of «pedagogical conditions for the formation of patriotic

© Пемпіє А. Б.

ideals of students of professional pre-higher education» is clarified, which should be understood as a set of specially reasoned and organized circumstances and directions of pedagogical activity, which collectively ensure the success of solving the tasks and effectiveness of the process of formation of students' patriotic ideals. Using the method of expert evaluation, the following pedagogical conditions were identified: formation of sustainable motivation of future farmers for self-education of national and patriotic qualities and values; formation of the readiness of mentors of academic groups of agricultural institutions of professional pre-higher education for patriotic education; using the educational potential of social and humanitarian disciplines in the formation of patriotic ideals of agricultural students; ensuring the activity of students in the process of organizing and conducting extra-curricular activities of a patriotic nature. Theoretical substantiation of the identified pedagogical conditions was carried out.

Keywords: *pedagogical conditions; agrarian institution of professional pre-higher education; patriotic ideals; formation; patriotism; agricultural students; patriotic education; values.*